

PREVENTIVNE MERE NASILJA NA SPORTSKIM PRIREDBAMA

Sažetak: Nasilje navijačkih grupa na sportskim terenima, a prvenstveno na fudbalskim stadionima i oko njih je u stalnom porastu. Kada imamo dilemu zašto je huliganizam najviše vezan za fudbal onda je potrebno da se vratimo u prošlost i analiziramo tradiciju nasilja koja je pratila fudbalske utakmice. Pri tome postoji jedan stereotip, da su engleski fudbalski navijači najekstremniji. Ali oni nisu nikako usamljeni primer, već su samo prvi bili ekstremna indikacija jednog, sada već utemeljenog pravila ispoljavanja navijačkih strasti. Incidenti se stalno ponavljaju i to ne samo kao nehatno ili organizovano nasilje, već i u obliku različitih kriminalnih aktivnosti. U tekstu je naglasak stavljen na prevenciju nasilja. Rad treba da podstakne javnu raspravu u borbi protiv huliganizma i nasilja na sportskim priredbama. Smanjenju navijačke svesti i popuštanju psiholoških kočnica doprinosi između ostalog i obilno konzumiranje alkohola, nezrelost i neprosvećenost.

Ključne reči: Sportska priredba, prevencija, nasilje, sport, policijska saradnja.

1. Uvod

Huligani svakako predstavljaju vrlo specifičnu viktimološku kategoriju. U najvećem broju slučajeva pripadnici huliganskih grupa sami sebe, svesnim ali iracionalnim postupcima, dovode u situaciju da postanu žrtve nasilja protivničke grupe, koju na različite načine „provociraju“. Osim toga, iz istih razloga, pripadnici huliganske grupe mogu postati i „žrtve policije“, usled neminovnog odgovora na njihovo divljanje kojim svesno izazivaju direktnu primenu policijskih ovlašćenja. Inače, prema podacima raznih statistika i istraživanja u poslednjih nekoliko decenija, policijski službenici zaduženi za održavanje javnog reda, posle huligana, spadaju u najčešće žrtve, do čega uglavnom dolazi pri pokušajima da obuzdaju i lokalizuju huligansko nasilje.¹

Žrtve nasilja na sportskim priredbama su brojne. To su najčešće učesnici u stvaranju nereda i nasilja, koji i sami postaju žrtve svog nasilnog delovanja. Međutim, žrtve su često i lica koja nisu izazvala nasilje ili učestvovala u njemu, a koja su izložena nasilju. To mogu biti posmatrači koji nisu učestvovali u vršenje nasilja, zatim sportisti, funkcioneri sportskih ekipa,

¹ Dunning E., (2002:66), *Fighting fans: football hooliganism as a world phenomenon*, University College Dublin Press

sportske sudije, lica koja održavaju red na stadionu, pripadnici policije koji deluju na sprečavanju nasilja i najzad, druga lica koja su se iz drugih razloga ili slučajno našla na mestu na kom je došlo do nasilja. Treba istaći da stvarne razmere nasilja na sportskim priredbama na bilo kom području, pa i u Srbiji nisu u celini dostupne. Moderna nauka još nije pronašla pouzdane metode i tehnike za otkrivanje skrivenog kriminaliteta, iako značajno doprinosi ukupnom sagledavanju ove pojave, primena statistike ne može se uzeti kao jedini pouzdani metod. Pojedine statističke evidencije često se mogu upotrebiti u „skretanju naučne, a naročito laičke javnosti.“²

2. Zakon o sprečavanju nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim priredbama

Republika Srbija, ratifikovala je Evropsku konvenciju o nasilju i nedoličnom ponašanju gledalaca na sportskim priredbama, posebno na fudbalskim utakmicama, na osnovu koje je, donet Zakon o sprečavanju nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim priredbama.³ U okviru mera borbe protiv nasilja i nedoličnog ponašanja gledalaca na sportskim priredbama, propisivanje krivičnih dela i prekršaja i sankcija za njihove izvršioce, predstavlja jedan od najznačajnijih i najzastupljenijih metoda za suzbijanje ovih negativnih pojava. Propisivanjem odgovarajućih krivičnih dela u vezi s nasiljem na sportskim priredbama država je želela da odvрати pojedince od ponašanja koja štete sportskom sistemu. Pored krivičnih dela, postoji veliki broj deliktih ponašanja koja se mogu izvršiti u vezi sa sportskim aktivnostima i delatnostima, a koja su različitim zakonima propisana kao prekršaji. Opšta odlika takvih nedozvoljenih ponašanja jeste da, u odnosu na krivična dela koja se vrše u vezi sa sportskim priredbama, predstavljaju manji stepen društvene opasnosti i da su društvene vrednosti koje se štite prekršajnopравnim normama manje značajne u odnosu na društvene vrednosti koje se štite krivičnim pravom.

Zakon o sprečavanju nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim priredbama propisuje i niz preventivnih mera koje su dužni da preduzmu organizatori priredbe, policija i drugi subjekti na sportskoj priredbi (obično onoj s povećanim rizikom). Tako, Zakon obavezuje sportske klubove, sportske saveze, organizatore sportskih priredbi na preduzimanje sledećih

² Otašević B., D., Subošić, S., Vuković, (2012: 740), *Viktimološki aspekti nasilja na sportskim priredbama*, Pravni život, br.9, Beograd,

³ "Sl. glasnik RS", br. 67/2003, 101/2005 - dr. zakon, 90/2007, 72/2009 - dr. zakon, 111/2009, 104/2013 - dr. zakon i 87/2018

mera: dužni su da podstiču pozitivno ponašanje i delovanje igrača i službenih lica pre, za vreme i nakon održavanja sportske priredbe, ako ima saznanja za okolnosti koje ukazuju na to da postoji rizik nastajanja nasilja, moraju bez odlaganja, a najkasnije 48 časova pre početka sportske priredbe, da obaveste MUP, klubovi moraju ostvariti kontakte sa predstavnicima navijača u cilju razmene informacija, pre početka utakmice moraju da obezbede odvajanje grupe suparničkih navijača (numerisane ulaznice moraju se prodavati na odvojenim prodajnim mestima), klub je dužan da vodi evidencije o prodaji ulaznica i one se mogu prodavati isključivo licima uz identifikacioni document, neće se dozvoliti ulazak licima koja nemaju identifikacioni dokument i licima mlađim od 16 godina koja nisu u pratnji roditelja ili staratelja, obaveza je gostujućeg sportskog kluba da o svojim navijačima brine i tokom povratka sa sportske priredbe i tako dalje.

3. Nacionalna strategija za borbu protiv nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim priredbama

Vlada Republike Srbije, 2013. godine usvojila je Nacionalnu strategiju za borbu protiv nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim priredbama⁴ za period od 2013. do 2018. godine. Ona predstavlja strateški dokument kojim se utvrđuju osnovna načela borbe protiv nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim priredbama. Strategijom su utvrđene nadležnosti subjekata formalne i neformalne socijalne kontrole u sprečavanju nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim priredbama. Donošenju nacionalne strategije prethodila je analiza stanja kojom su prepoznati nedostaci u sprovođenju nacionalne politike odgovora na problem- nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim priredbama, neravnomerna obučenost stručnjaka i nedostatak sveobuhvatne inicijative u oblasti otkrivanja i procesuiranja slučajeva nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim priredbama, nedostatak jedinstvene baze podataka, nedovoljno razvijeni preventivni programi, posebno programi usmereni na decu i maloletnike, neravnomerna zastupljenost svih državnih i društvenih subjekata. U prevenciji i sprečavanju nasilja, nedovoljno razvijena infrastruktura kao osnov za sigurnost, bezbednost i usluge na sportskim priredbama.

⁴ "Službeni glasnik RS", broj 63 od 19. jula 2013

Nacionalna strategija je odredila šest osnovnih strateških oblasti za delovanje državnih organa i sportskih organizacija, za sprečavanje i prevenciju huliganskog ponašanja na sportskim priredbama. Osnovne strateške oblasti su:

- uspostavljanje normativnog okvira u borbi protiv nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim priredbama,
- razvijanje multisektorske saradnje u borbi protiv nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim priredbama,
- podizanje kapaciteta državnih organa i sportskih organizacija u borbi protiv nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim priredbama,
- unapređenje infrastrukture i upravljanja sportskim objektima,
- prevencija u sprečavanju nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim priredbama,
- saradnja i komunikacija s medijima i medijskim udruženjima.

Za rad sa navijačima moraju biti zaduženi timovi eksperata, koji bi radili na izradi edukativnog materijala za obuku, u cilju poboljšanja preventivnih mera protiv huliganizma, integrisanim radom policije, organizatora, redarskih službi, navijača, nevladinih organizacija, lokalne zajednice, pedagoga, sociologa i novinara. Za rad sa navijačima treba koristiti postojeće međunarodne programe i stručnjake. Ovaj proces je u evropskoj praksi poznatiji kao dijalog. Potrebno je napomenuti da to nije nimalo lak zadatak, posebno imajući u vidu da su u poslednjoj deceniji u Srbiji donete mnogobrojne nacionalne strategije i planovi implementacije. Međutim, u praksi se malo šta promenilo. Najčešće su ti dokumenti ostajali neostvareni spisak želja. Nacionalna strategija nije ni u dovoljnoj meri usmerila pažnju na ekstremne navijačke grupe koje karakterišu izrazita polikriminalna aktivnost i vršenje krivičnih dela koja nisu povezana sa sportskim priredbama. Tako se na primer, ne pominju najteža krivična dela (ubistva, razbojništva, otmice, neovlašćeno stavljanje u promet opojnih droga), koja učine pre svega vođe navijača, unošenje vatrenog oružja na fudbalske stadione i slično, već se samo ukazuje na nameštanje sportskih takmičenja, neovlašćenu prodaju ulaznica za sportske susrete, što treba suzbiti u okviru strategije. Očigledno da je nacionalna strategija „zatvorila oči“ pred većim problemom, mada on realno postoji.

Pozitivno je što strategija ukazuje na potrebu efikasnijeg rada sudova i na primenu mera zabrane prema ekstremnim navijačima. Međutim, mere zabrane prisustvovanja ekstremnih navijača sportskim priredbama treba da sadrže i set administrativnih mera kao što su oduzimanje putne isprave, zabrana napuštanja prebivališta i tome slično.

4. Mera bezbednosti zabrane prisustvovanja određenim sportskim priredbama čl. 89b Krivični Zakonik

Ona se obavezno izriče učiniocu krivičnog dela iz čl. 344a stav 1. - 4., koji je osuđen za ovo krivično delo. Konkretnije, samo izvršiocu osuđenom za krivično delo nasilničko ponašanje na sportskoj priredbi ili javnom skupu, kome je izrečena kazna ili uslovna osuda. Naime, iako je opštom odredbom mere bezbednosti u čl. 89b propisano da se mera može izreći učiniocu samo kada to zahteva pitanje opšte bezbednosti, zakon je propisao i mogućnost obaveznog propisivanja mere, što je i propisano posebnom odredbom u čl. 344a, dok je kod drugih krivičnih dela izricanje ove mere fakultativno. Mera može biti izrečena kako domaćem tako i stranom državljaninu.⁵ Merom se može zabraniti prisustvovanje samo tačno određenim sportskim priredbama, a ne za sve sportske priredbe u globalu. Način utvrđivanja sportskih priredbi mora biti određen posebnim propisom u skladu sa Zakonom o izvršenju krivičnih sankcija, a koje sportske priredbe će to biti zavisiće od okolnosti svakog pojedinačnog slučaja.⁶ Trajanje se računa od pravnosnažnosti presude. Ukoliko je učiniocu izrečena i kazna zatvora, vreme provedeno na izdržavanju kazne ne uračunava se u trajanje mere.

Izvršenje mere se sprovodi tako što učinilac dela kome je mera izrečena, pre početka održavanja određene sportske priredbe za koju mu je propisana zabrana, mora lično da se javi određenom službenom licu u policijskoj upravi i da vreme trajanja sportske priredbe provede u policijskoj stanici. Zakonodavac je propisao i sankcije za nepoštovanje izrečene mere bezbednosti.

5. Aktivnosti policije na sprečavanju navijačkog nasilja

Ministarstvo unutrašnjih poslova Srbije ima posebno mesto i ulogu u suprotstavljanju nasilju huligana na sportskim priredbama. Problem huligana i potreba za ozbiljnim i sistematičnim pristupom, uticali su i na izmenu unutrašnje strukture policije. Usvojen je Pravilnik o dopunama pravilnika o unutrašnjem uređenju i sistematizaciji radnih mesta u Ministarstvu unutrašnjih poslova, radi formiranja organizacione jedinice i zadužena za praćenje i sprečavanje nasilja na sportskim priredbama. Na nivou Uprave policije u sedištu Ministarstva, formirano je Odeljenje za praćenje i sprečavanje nasilja na sportskim priredbama - Nacionalni

⁵ Đurđević, N. op.cit., str. 302

⁶ Đorđević M., Đorđević Đ. Op. cit., str. 108

fudbalski informacioni centar (NFIC). Pored toga, u okviru Uprave policije za grad Beograd formirano je Odeljenje za praćenje i sprečavanje nasilja na sportskim priredbama, a na nivou policijskih uprava u Nišu, Kragujevcu i Novom Sadu formirani su Odseci za praćenje i sprečavanje nasilja na sportskim priredbama.

Pored toga, predmetnim pravilnikom predviđeno je da u svim policijskim ispostavama, realizuju i poslovi planiranja, praćenja i koordiniranja mera bezbednosti na sportskim priredbama. Od posebnog značaja je i predviđeno formiranje operativnih evidencija, praćenje navijačkih grupa i stanja nasilja, kao i razmenu informacija u vezi sa sportskim događajima. U vezi s formiranjem navedenih organizacionih celina obavešteni su svi relevantni sportski savezi u Republici Srbiji, radi efikasne i brže razmene informacija od značaja za bezbednost na sportskim priredbama s policijskim službenicima novoformiranog odeljenja. Pored toga, od značaja je da su i Uprava kriminalističke policije i Uprava granične policije opredelile svoje službenike kao kontakt osobe za razmenu informacija s policijskim službenicima novoformiranog odeljenja. Kada se radi o međunarodnoj sardnji u ovoj oblasti Odeljenje za praćenje i sprečavanje nasilja na sportskim priredbama, direktno razmenjuju informacije s policijama drugih zemalja, u vezi sa sportskim priredbama. Centar funkcioniše kao centralna i jedinstvena tačka kontakta za razmenu relevantnih informacija o fudbalskim mečevima međunarodnog karaktera i razvoj međunarodne saradnje policije. Razmena informacija preko NFIC sprovodi se uz poštovanje nacionalnih i međunarodnih propisa. Ukoliko je to potrebno, NFIC može da razmenjuje informacije, koje doprinose sigurnosti i bezbednosti i s drugim organima.

Kada se radi o informacijama koje se razmenjuju postoje dve grupe informacija koje se razmenjuju preko nacionalnog centra. Prvu grupu čine opšte informacije koje definišu događaj u svim njegovim dimenzijama, a naročito sa aspekta bezbednosti i bezbednosnih rizika kao i informacije koje pomažu da se adekvatno odgovori na sve bezbednosne probleme koji se javljaju u toku sportskog događaja. Drugu grupu čine lične informacije koje su vezane za pojedince za koje se pretpostavlja da mogu predstavljati potencijalni rizik za bezbednost održavanja događaja. One mogu da sadrže podatke o pojedincima koji su prethodno izazivali nasilje, neredu ili učestvovali u njima, na fudbalskim utakmicama.

Kada se radi o ulozi policije u sprečavanju i suzbijanju nasilja na sportskim terenima, ona se mora posmatrati u složenom kontekstu da u skladu sa zakonom, poštuje i pruža zaštitu, ali i da ograničava prava na slobodu okupljanja. Da bi ostvarila svoju ulogu, policija mora da ispunji nekoliko pretpostavki. Potrebno je pre svega da policijski rukovodioci u potpunosti

poznaju suštinu prava na okupljanje, karakter sportskog događaja kao i sopstvenu ulogu i odgovornost u vezi sa ovom vrstom okupljanja. Pored toga, od njih se očekuje da budu adekvatno osposobljeni i pripremljeni za zakonito i legalno, efikasno i efektivno postupanje prilikom obezbeđenja sportskog događaja. Pri tome ne treba zaboravi da je uloga policije u takvim okolnostima često dvojaka. Naime, tokom sportskog događaja, policija većinu učesnika štiti od nasilja, ali i prema pojedincima primenjuje silu.

5. Zaključak

Ozbiljnost pristupa nasilju i nedoličnom ponašanju na sportskim priredbama nužno ukazuje na potrebu saradnje svih direktnih i indirektnih učesnika sportske priredbe koja će omogućiti da se problem nasilja u velikoj meri svede na minimum i pokuša iskoreniti. Primena mera i sankcionisanje svakako da doprinose umanjenju ovog društveno neprihvatljivog ponašanja, međutim, podizanje svesti o sportu kao zabavi i kompetitivnosti kao zdravom obliku ljudskog nadmetanja je problem koji nijedna sankcija ne može iskoreniti. Potrebno je razumeti drugog, a to je kako se pokazalo u svim sverama života, ono najteže. Cilj rada jeste da postakne raspravu o nedostatku saradnje u borbi protiv huliganizma i nasilja na sportskim priredbama. Vodeći se time da preslikavanje istog mehanizma sa jednog na drugo geografsko područje nije najbolje rešenje i da predloženo rešenje nije definitivno, ali predstavlja dobru osnovu za dalju obradu i uvrđivanje smernica saradnje u prevenciji nasilja na sportskim priredbama.

LITERATURA

1. Dunning E., (2002:66), *Fighting fans: football hooliganism as a world phenomenon*, University College Dublin Press.
2. Đurđević, N. op.cit.
3. Đorđević, M., Đorđević, Đ. op. cit.
4. Đorić, M., (2014), *Nasilje u sportu*, Kultura polisa, br. 23, Novi Sad.
5. Kostadinović, S., I., Kostadinović, (2007), *Pravo i sport*, Univerzitet Braća Karić, Beograd.
6. Otašević, B., D., Subošić, S., Vuković, (2012), *Viktimološki aspekti nasilja na sportskim priredbama*, Pravni život, br. 9, Beograd.
7. Simonović, B., 2011, *Istraživanje stavova pripadnika kriminalističke policije MUP-a Republike Srbije o strateškom pristupu suzbijanja kriminala*, časopis Bezbednost, br.1, Beograd.

IZVORI

1. Zakon o sportu (*"Sl. glasnik RS"*, br. 10/2016).
2. Zakon o sprečavanju nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim priredbama (*"Sl. glasnik RS"*, br. 67/2003, 101/2005 - dr. zakon, 90/2007, 72/2009 - dr. zakon, 111/2009, 104/2013 - dr. zakon i 87/2018).
3. Nacionalna strategija za borbu protiv nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim priredbama (*"Službeni glasnik RS"*, broj 63 od 19. jula 2013).
4. Krivični zakonik (*"Sl. glasnik RS"*, br. 85/2005, 88/2005 – ispr., 107/2005 – ispr., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 i 35/2019).

Aleksandra Stanković

PREVENTIVE MEASURES VIOLENCE AT SPORTS EVENTS

Summary: The violence of fan groups on sports fields, primarily in and around football stadiums, is constantly increasing. When we have a dilemma as to why hooliganism is mostly related to football, then we need to go back in time and analyze the tradition of violence that followed football matches. There is a stereotype that English football fans are the most extreme. But they are by no means an isolated example, but were only the first extreme indication of a now established rule for the expression of fans' passions. Incidents are constantly repeated, not only as careless or organized violence, but also in the form of various criminal activities. The text emphasizes the prevention of violence. The work should encourage public debate in the fight against hooliganism and violence at sports events. Abundant alcohol consumption, immaturity and lack of enlightenment contribute, among other things, to the reduction of fan awareness and the loosening of psychological brakes.

Key words: Sports event, prevention, violence, sport, police cooperation.